

Międzynarodowa turystyka edukacyjna a rozwój osobisty i zawodowy młodzieży studenckiej

Bożena Alejziak

Akademia Wychowania
Fizycznego im. Bronisława
Czecha w Krakowie
Wydział Turystyki i Rekreacji

Abstrakt: Międzynarodowa turystyka edukacyjna realizowana jako program Erasmus umożliwia wyjazdy za granicę na studia i praktykę, promuje mobilność edukacyjną i zawodową młodzieży studenckiej. Należy do tych form aktywności ludzkiej, które mają szczególne znaczenie dla rozwoju osobowości, samokształcenia człowieka, poznania samego siebie w międzynarodowym, zróżnicowanym kulturowo środowisku. Jest elementem autokreacyjnej działalności młodzieży w sferze zawodowej.

Biorąc pod uwagę powyższe założenia, celem przeprowadzonych badań było zdiagnozowanie korzyści dotyczących rozwoju osobistego i zawodowego młodzieży w zakresie: zdobywania i poszerzania wiedzy zawodowej, kształtowania umiejętności osobistych, zawodowych, językowych, budowania cech osobowych. Badając rolę i znaczenie międzynarodowej turystyki edukacyjnej w autokreacyjnej działalności młodzieży studenckiej w sferze zawodowej, zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, przeprowadzonego techniką ankietowania, gdzie narzędziem badawczym był autorski kwestionariusz ankiety.

Analizując otrzymane wyniki, można zauważyć, że zdecydowana większość badanych odniosła rozliczne korzyści w sferze rozwoju zawodowego, które dotyczyły ogólnie lepszego startu zawodowego, możliwości podjęcia pierwszej pracy zarówno w kraju, jak i za granicą. Uczestnicy międzynarodowej turystyki edukacyjnej odczuwają dużą satysfakcję z możliwości udziału w programie Erasmus, który według nich podnosi ich wartość na rynku pracy i jest ważnym elementem działalności autokreacyjnej.

Słowa kluczowe: międzynarodowa turystyka edukacyjna, studenci, działalność autokreacyjna

1. Wprowadzenie

Turystyka edukacyjna związana ze zdobywaniem i poszerzaniem wiedzy oraz nauką języków obcych na zagranicznych uniwersytetach była znana już w średniowieczu, gdzie początkowo głównymi ośrodkami naukowymi pozostawały Bolonia i Paryż, a później Oksford, Cambridge, Padwa. Z kolei uniwersytety nowożytne ukształtowały się w XVIII–XIX wieku (Antonowicz, 2002, s. 513–537; Kryszewski, 2017). Ciekawą kontynuacją wyjazdów o charakterze edu-

Korespondencja:
Bożena Alejziak
Akademia Wychowania Fizycznego
im. Bronisława Czecha w Krakowie
Wydział Turystyki i Rekreacji
al. Jana Pawła II 78
31-571 Kraków, Poland
Tel. +48 12 683 10 47
E-mail: bozena.alejziak@awf.krakow.pl

kacyjnym w XVII wieku były tzw. podróże typu „Grand Tour”, czyli wieloletnie wyprawy szlacheckiego lub mieszczańskiego angielskiego młodzieńca do najważniejszych ośrodków życia społecznego i intelektualnego nowożytnej Europy. Głównym celem takiej podróży było uzyskanie społecznego obycia, poszerzenie horyzontów myślowych, zdobycie wiedzy o świecie i kulturze, poznanie ludzi, zobaczenie miast, ale także (choć rzadziej) podejmowanie studiów na uniwersytetach czy akademiach europejskich (Tomczak, 2015, s. 6). W XX i XXI wieku młodzież w dalszym ciągu kontynuuje tradycje międzynarodowego kształcenia w ramach programu Erasmus, który powstał w 1987 roku¹. Wspiera on międzynarodową współpracę szkół wyższych, umożliwia wyjazdy studentów za granicę na część studiów i praktykę, promuje mobilność pracowników uczelni, stwarza uczelniom liczne możliwości udziału w projektach wraz z partnerami zagranicznymi (Erasmus, 2011).

Turystyka edukacyjna, jak podkreśla Lucjan Turos (1997, s. 17), należy do tych form aktywności ludzkiej, które mają szczególne znaczenie dla rozwoju osobowości, dla samokształcenia człowieka i przygotowania go do pełnienia różnorodnych społecznych ról, funkcji i zadań. Rola turystyki jako źródła inspiracji samokształceniowej polega przede wszystkim na tym, że skłania uczestników różnego typu wyjazdów krajowych i zagranicznych do traktowania podróży jako swoistej atrakcyjnej przygody intelektualnej. Autor twierdzi, że turystyka edukacyjna to okazja do poznania samego siebie, zweryfikowania opinii o sobie samym. W czasie wyjazdów uczestnicy przekonują się o tym, jak duże znaczenie ma wiedza naukowa, zdolności percepcyjne, znajomość języków obcych, umiejętność nawiązywania kontaktów międzyludzkich i przełamywania nieufności. W ten sposób kształtują się aspiracje samowychowawcze i zawodowe oraz dążenie do formowania u siebie tych cech osobowości (odwaga intelektualna, zdolność do podejmowania ryzyka, zdolność do komunikacji z ludźmi, aspiracje twórcze), które są ważne zarówno w życiu osobistym, jak i zawodowym (Turos, 1997, s. 118; Turos, 1990, s. 11 i n.; Alejziak, 2008, s. 27).

Turystyka edukacyjna, mając istotny związek z działalnością autokreacyjną młodzieży, „oznacza współdziałanie człowieka w tworzeniu własnej drogi życiowej i nadawaniu kształtu własnemu rozwojowi” (Pietrański, 1988, s. 89). Każdy człowiek dzięki indywidualnej pracy samoedukacyjnej, przełamywaniu utartych stereotypów oraz odważnemu i kreatywnemu eksponowaniu swej indywidualności staje się autorem nowych wartości, umiejętności, dzieł. Autokreacja to nieustanny proces samookreślenia, samodoskonalenia intelektu, osobowości i całego człowieka, który dokonuje się przez całe życie (Pawlak, 2009, s. 13). Człowiek podejmuje czynności autokreacyjne, które stoją u początku jego przemian wewnętrznych. Dokonują się one za sprawą procesów samowychowania, kształcenia i samokształcenia, odnoszą się do wyboru własnej drogi i celów życiowych. Spełnianie tych celów wymaga dysponowania wiedzą autoindywidualną (jaki jestem? czego pragnę? kim chcę być?) (Adamiec, 1992, s. 32–35). Podstawą rozwoju są kompetencje autokreacyjne, określane jako zespół czynników pozwalających jednostce na autonomię od nacisków społecznych, na podjęcie wielu działań zmierzających do poczucia kierowania swoim życiem. Człowiek ma potrzebę rozwoju twórczego, potrzebuje ekspresji twórczej, stąd bierze się jego twórcza aktywność skierowana na świat (White, 1959, s. 297–330).

¹ Dokładne informacje na temat historii powstania programu Erasmus oraz jego założeń Czytelnik znajdzie na stronie Fundacji Systemu Rozwoju Edukacji: <http://www.frse.org.pl> oraz <http://www.erasmus.org.pl>.

Kazimierz Obuchowski (1985, s. 220; 2000; 2001; Jančina, Kubicka, 2014) uważa, że „autokreacja rozciągnięta jest między dwoma biegunami. Jeden jego kraniec wiąże się z odnalezieniem własnej drogi i samodzielnym podejmowaniem decyzji o tym »kim i w jaki sposób chcę zostać«, drugi kraniec to takie funkcjonowanie wśród innych, które uwzględni potrzeby i wolność drugiego człowieka. Z tego wynika, że moralnym wymiarem autokreacji jest realizowanie wybranych wartości, w zgodzie z wartościami społecznymi” (Pawlak, 2009, s. 87). Autokreacja wymaga zatem takiego stopnia dojrzałości, który pozwoli jednostce na poszukiwanie własnej drogi rozwoju pomimo wspomnianych trudności oraz umocni wiarę we własne siły. Pomaga w zrozumieniu siebie, inspiruje do pracy nad sobą, uwrażliwia człowieka na potrzebę samorozwoju, zachęca do podejmowania nowych wyzwań, skłania do refleksji nad swoim życiem, ukazuje człowiekowi pozytywne skutki samowychowania (Angyal, 1969, s. 24–27). Dlatego też autokreacja może oznaczać świadome wzbogacenie osobowości przez odpowiednio podejmowane działania ukierunkowane na realizację obranego intencjonalnie celu (Miś, 2007, s. 72). Wszystkie powyżej omówione założenia autokreacyjnego rozwoju jednostki spełnia międzynarodowa turystyka edukacyjna powszechnie znana jako program Erasmus, który ma ułatwić studentom zdobywanie wiedzy, doświadczenia międzynarodowego, kwalifikacji zawodowych oraz wspomagać wszechstronny rozwój osobowy młodych ludzi (Cvikl, Artič, 2013, s. 83–95).

2. Materiał i metoda

Biorąc pod uwagę rolę i znaczenie międzynarodowej turystyki edukacyjnej w autokreacyjnej działalności zawodowej młodzieży studenckiej, celem badań było zdiagnozowanie korzyści, które odnoszą stypendyści programu Erasmus w zakresie rozwoju osobistego i zawodowego. W trakcie przeprowadzonych badań ustalono motywy wyjazdów, możliwości kształtowania cech osobowych i umiejętności zawodowych podczas wyjazdu, trudne sytuacje, z jakimi spotykała się młodzież w czasie realizacji programu oraz jak sobie z nimi radziła, sposoby spędzania czasu wolnego w trakcie wyjazdu, poziom satysfakcji z wyjazdu, aspiracje i osiągnięcia zawodowe respondentów.

Ze względu na obszerność zebranego materiału niniejszy artykuł prezentuje jedynie ich fragment, który dotyczy korzyści związanych z rozwojem osobistym i zawodowym uczestników turystyki edukacyjnej. W związku z powyższym pytanie badawcze sformułowano następująco: Jaką rolę odgrywa międzynarodowa turystyka edukacyjna w zakresie rozwoju osobistego i zawodowego młodzieży studenckiej? Realizując badania, podjęto próbę ustalenia korzyści w zakresie:

- zdobywania i poszerzania wiedzy zawodowej;
- kształtowania umiejętności osobistych, zawodowych, językowych;
- budowania cech osobowych.

Badając rolę i znaczenie międzynarodowej turystyki edukacyjnej w autokreacyjnej działalności młodzieży studenckiej w sferze zawodowej, wykorzystano autorski kwestionariusz ankiety, który składał się z 50 pytań zamkniętych skategoryzowanych oraz pytań otwartych, którymi diagnozowano korzyści osobiste i zawodowe. Ankieta została zamieszczona na stronie internetowej: www.moje-ankiety.pl. Link do strony został wysłany do około 1200

uczestników programu Erasmus², których adresy poczty elektronicznej pozyskano ze strony Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji³. Badania trwały trzy miesiące. Ich uczestnikami były osoby, które w chwili wypełniania ankiety pozostawały studentami lub absolwentami wyższych uczelni, prezentujących kierunki studiów o charakterze humanistycznym, społecznym, technicznym, przyrodniczym, medycznym. Najwięcej ankiet wypełniła młodzież studiująca na kierunku turystyka i rekreacja (21,62%). Generalnie zwrot ankiet nie był zbyt wysoki, gdyż wynosił poniżej 10%. Prawdopodobnie wynikało to z faktu, że student korzystający z programu Erasmus po jego zakończeniu był zobligowany do wypełnienia wielu dokumentów oraz napisania obszernego sprawozdania, co zniechęcało stypendystów do uczestnictwa w kolejnej ankiecie, która z punktu widzenia respondenta mogła wydawać się długa, gdyż zawierała kilkadziesiąt pytań skategoryzowanych i otwartych.

3. Wyniki

Kwestionariusz ankiety w zakresie analizowanych na łamach niniejszego artykułu problemów poprawnie wypełniło 108 osób. Ponad połowę respondentów (58,12%) stanowiły kobiety, co trzeci badany (29,06%) to mężczyzna. Niestety 12,82% badanych nie odpowiedziało na pytanie dotyczące płci. Z przeprowadzonych badań wynika, że ponad połowa (64,9%) respondentów mieszka w mieście, a co piąty (21,3%) na wsi. Pozostali (13,8%) nie określili miejsca zamieszkania. Najliczniej kwestionariusz ankiety wypełniły osoby z kategorii wiekowej od 26. do 30. roku życia (52,8%) oraz od 19. do 25. roku życia (44,7%). Niewielką grupę (2,5%) stanowiły osoby starsze: od 31. do 35. roku życia. Najwięcej osób (60,75%) uczestniczyło w programie Erasmus na poziomie studiów licencjackich. Studenci wyjeżdżali zwykle na trzecim (24,30%) lub na drugim roku (23,36%). Więcej niż co dziesiąty respondent (13,08%) wyjechał na pierwszym roku. Na studiach magisterskich wyjeżdżająca grupa była mniejsza i stanowiła 36,45% badanych osób. Zwykle wyjazd był realizowany na pierwszym roku studiów uzupełniających magisterskich (23,36%), znacznie mniej studentów (prawie o połowę) wyjechało na drugim roku studiów (13,08%). Znikomy procent wyjeżdżających (0,93%) to doktoranci.

Ciekawym problemem okazało się ustalenie odpowiedzi na pytanie, czy uczestnictwo w programie Erasmus było korzystne dla rozwoju zawodowego młodzieży studenckiej, a jeśli tak, to w jakim zakresie (tabela 1). Analizując otrzymane wyniki, można zauważyć, że zdecydowana większość badanych dostrzega rozliczne korzyści w powyższej sferze. Najwięcej stypendystów, bo więcej niż co trzeci (37,96%), podkreśliło, że wyjazd wpłynął ogólnie na ich lepszy start zawodowy. Co piąty respondent zauważył, iż ułatwił mu on podjęcie pracy w kraju (19,44%), a co dziesiąty – że za granicą (11,11%), dodatkowo była to praca stała. Dla wielu uczestników (14,81%) stworzył także szansę objęcia bardziej atrakcyjnego stanowiska pracy.

² Bazę danych opracowały w ramach seminarium magisterskiego oraz linki do ankiety elektronicznej wysłały studentki: Magdalena Radzik i Agnieszka Feluś.

³ Zob. <http://www.frse.org.pl/>.

Tabela 1. Wpływ uczestnictwa w programie Erasmus na życie zawodowe
(Table 1. The impact of Erasmus Program participation on professional life)

Lp. (Item)	Kategoria życia zawodowego (Category of professional life)	Ogółem (Total)		Kobiety (Women)		Mężczyźni (Men)	
		N	%	N	%	N	%
1	Ogólnie – lepszy start zawodowy, ale nie potrafię powiedzieć nic konkretnego (Generally – a better career launch but cannot say anything specific)	41	37,96	30	42,25	11	29,73
2	Ułatwienie podjęcia mojej pierwszej pracy w kraju (Facilitation as regards first employment in the country)	21	19,44	13	18,31	8	21,62
3	Objęcie bardziej atrakcyjnego stanowiska pracy (Taking a more attractive position at work)	16	14,81	10	14,08	6	16,22
4	Otrzymanie pracy w zagranicznej firmie na stałe (Employment on a permanent basis in a foreign company)	12	11,11	6	8,45	6	16,22
5	Zwiększenie odpowiedzialności w zakresie obowiązków zawodowych (Increased responsibility as regards professional duties)	8	7,41	4	5,63	4	10,81
6	Awans zawodowy (Promotion at work)	6	5,56	3	4,23	3	8,11
7	Otrzymanie stażu na zagranicznej uczelni (Internship at a foreign university)	3	2,78	3	4,23	0	0
8	Inne – napisz jakie (Other – specify)	5	4,63	4	5,63	1	2,70
9	Nie miało żadnego wpływu (Had no impact at all)	23	21,30	15	21,13	8	21,62
Razem (Total)		108	100	71	100	37	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W mniejszym stopniu program miał wpływ na zwiększenie odpowiedzialności w zakresie obowiązków zawodowych (7,41%), awans zawodowy (5,56%), otrzymanie stażu na zagranicznej uczelni (2,78%).

Analizując otrzymane wyniki ze względu na płeć, można zauważyć, że generalnie mężczyźni dostrzegają więcej korzyści zawodowych wynikających z uczestnictwa w programie Erasmus niż kobiety. Dotyczy to zwłaszcza takich kwestii, jak: podjęcie pierwszej pracy w kraju (21,62%; 18,31%), objęcie bardziej atrakcyjnego stanowiska pracy (16,22%; 14,08%), otrzymanie stałej pracy w zagranicznej firmie (16,22%; 8,45%), zwiększenie odpowiedzialności i zakresu obowiązków zawodowych (10,81%; 5,63%) czy otrzymanie awansu zawodowego (8,11%; 4,23%). Natomiast zdecydowanie więcej kobiet niż mężczyzn uznało, że ogólnie Erasmus miał wpływ na ich lepszy start zawodowy (42,25%; 29,73%), ale nie potrafiło podać konkretnych przykładów.

Według co piątego respondenta (21,30%), zarówno kobiet, jak i mężczyzn (21,13%; 21,62%), uczestnictwo w programie nie miało żadnego wpływu na lepsze funkcjonowanie

na rynku pracy. W grupie tej kobiety najczęściej komentowały to tak: „Nigdy nie miałam z tym problemu, więc też nie odczuwam różnicy” (K.I.27)⁴; „Nie zauważyłam zmian, jestem sobą. Przestałam narzekać na Polskę i nasz system nauczania” (K.I.23); „Żadne, zawsze byłam samodzielna i łatwo radziłam sobie w każdej sytuacji” (K.I.25). Niektórzy mężczyźni, podobnie jak kobiety, również nie dostrzegli żadnych zmian: „Cały czas byłem i jestem taki sam – brak zmian” (M.I.25); „Ja się nie zmieniłem, ale wiem, jaki nie chcę być...” (M.I.27); „W sumie nie zauważyłem zmian” (M.I.28).

Jak wynika z danych zawartych w tabeli 1, aż 78,70% stypendystów odnotowało konkretne korzyści w rozwoju osobistymi i zawodowym wynikające z uczestnictwa w programie Erasmus. Analizując wypowiedzi respondentów zamieszczone w pytaniach otwartych, ustalono następujące grupy korzyści:

- doskonalenie znajomości języków obcych,
- zdobywanie wiedzy,
- opinie na temat metod kształcenia stosowanych na zagranicznych uczelniach,
- kształtowanie umiejętności osobistych i zawodowych,
- kształtowanie zachowań.

4. Korzyści w zakresie doskonalenia znajomości języków obcych

Jedną z ważniejszych korzyści wynikających z uczestnictwa w programie Erasmus są korzyści językowe. Na podstawie skategoryzowanego pytania zamkniętego ustalono, że prawie wszyscy respondenci odnieśli znaczne korzyści przede wszystkim w zakresie poprawy komunikacji w języku angielskim (93,51%). Co do pozostałych języków obcych liczba respondentów, która odniosła korzyści, była znacznie mniejsza: 29,64% niemiecki, 22,22% francuski, 19,44% hiszpański, 8,34% rosyjski oraz 8,34% włoski. Potwierdzeniem powyższych wyników ilościowych są wypowiedzi kobiet i mężczyzn ustalone na podstawie pytania otwartego. Poniżej zacytowano kilka typowych przykładów:

- „pojechałam do kraju, gdzie język, który studiuje, jest językiem urzędowym (Francja). Mając codzienny kontakt z żywym językiem, polepszyłam jego znajomość o wiele bardziej, niż zrobiłabym to podczas zajęć w Polsce” (K.I.23); „poznałam nowe sposoby nauczania języków obcych” (K.I.22); „przede wszystkim mój angielski stał się komunikatywny, co z pewnością pomoże mi w życiu zawodowym” (K.I.23); „Nabyłam doświadczenia w komunikacji w środowisku międzynarodowym. Posiadam większą łatwość w nawiązywaniu kontaktów, znacznie poprawiłam komunikację poprzez poznanie nowego języka” (K.I.21); „Wydaje mi się, że bardzo duże, miałam kontakt z wieloma kulturami i możliwość używania trzech języków obcych. Wyjazd daje możliwość przełamania barier m.in. językowych, w kontaktach z ludźmi, uczenia się funkcjonowania w innej rzeczywistości” (K.I.24).
- „podszkoliłem język poprzez obcowanie z ludźmi z innych krajów/kultur” (M.I.24); „nauczyłem się dosyć dobrze języka” (M.I.24); „korzyść z wyjazdu to przede wszystkim lepsze poznanie języka” (M.I.24); „Wyjazd to przełamanie barier językowych – czas za-

⁴ Skróty w nawiasie oznaczają płeć (K – kobieta, M – mężczyzna) oraz wiek (np. K.I.27 – kobieta, lat 27 lub M.I.25 – mężczyzna, lat 25).

cząć mówić po..., a nie bać się! Wyjazd na Erasmusa to odnajdywanie się w międzynarodowym towarzystwie, umiejętność praktycznego wykorzystania języka, odnajdywanie się w obcym państwie bez znajomości języka, poznanie kultury i zwyczajów oraz ich akceptacja. Przełamanie bariery używania języków obcych” (M.1.25).

5. Korzyści w zakresie zdobywania i poszerzania wiedzy oraz poznanie innych metod kształcenia

Większość osób uczestniczących w międzynarodowej turystyce edukacyjnej podkreślało korzyści wynikające z poszerzania wiedzy, szczególnie w kontekście jej praktycznego zastosowania (62,96%), co potwierdzają wypowiedzi niektórych kobiet i mężczyzn:

- „zobaczyłam, jak kształcą się w Portugalii, jaki stosunek mają profesorowie do studentów (bardziej przyjacielski, życzliwy, pomocny), poznałam nowe formy i sposoby nauki, ponadto miałam okazję współpracować w wielokulturowym otoczeniu” (K.1.26); „Przed wszystkim praktyka. Nabyłam umiejętność pracy w trudnych sytuacjach, nauczyłam się współpracy w zespole, odpowiedzialności za stanowisko pracy, cierpliwości do klientów oraz podzielnej uwagi; nauczyłam się przebywania i porozumiewania się w różnych językach” (K.1.25); „Nieocenione, to najlepsza decyzja w życiu. Lata nauki w PL nie dały mi tego samego, dostęp do wiedzy, wspaniali profesorowie, kadra. Praktycznie na Erasmusie nauczyłam się poszukiwania informacji naukowych, pisanie rozpraw” (K.1.23); „przede wszystkim nauczyłam się umiejętności odnośnie tego, jak tą wiedzę zdobywać, jakie są źródła, jak ich wyszukiwać w zagranicznych bibliotekach, na stronach internetowych w innym języku” (K.1.21); „Spore, zupełnie inny program nauczania niż w Polsce. Ciekawe zajęcia ze specjalistami aktywnymi w zawodzie, chcącymi zarazić swoją pasją” (K.1.31); „Przede wszystkim udało mi się zaznajomić na pewnym poziomie z francuskim rynkiem pracy, z czym wiąże swoją przyszłość. Dużo dowiedziałam się praktycznych rzeczy do mojego zawodu” (K.1.29); „Dowiedziałam się więcej o archeologii śródziemnomorskiej. Wiele rzeczy, o których czytałam w książkach, zobaczyłam na własne oczy” (K.1.27); „Nauka podstawowych informacji w zakresie wiedzy kelnerki, obsługi gości i sposobu kierowania hotelem przyjmującym klientów różnych narodowości. Poznałam od kuchni, jak funkcjonuje prawdziwa restauracja, jak rozmawiać z klientami. Poznałam sposób pracy w innym kraju, zdobyłam wiedzę, jak funkcjonuje hotel, na jakie działy jest podzielony, ilu ludzi tam pracuje, hotel za dnia i w nocy, jak to wygląda przed sezonem i w czasie sezonu, wiem, jak się pracuje jako kelnerka i recepcjonistka, szlifowałam język angielski i nauczyłam się podstaw języka hiszpańskiego” (K.1.24).
- „Poznałem inny niż polski sposób edukacji akademickiej, znacznie bardziej zorientowany na praktykę. Kursy, w których uczestniczyłem na tej uczelni, wykorzystywałem obszernie w mojej karierze zawodowej” (M.1.31); „Poznałem różnorodność podejścia do studenta i inne techniki rehabilitacji. Ogólnie dużo się dowiedziałem oraz nauczyłem jak pracować efektywnie” (M.1.27); „Dla mnie bardzo duże znaczenie miał dostęp do nowych technologii. Poszerzenie horyzontów myślowych, poznanie rozwiązań stosowanych w innym kraju w edukacji i w praktyce” (M.1.23).

6. Różnice w metodach kształcenia

Respondentów zapytano także, z jakimi różnicami w metodach kształcenia spotkali się podczas programu Erasmus na zagranicznych uczelniach. Odpowiedzi były bardzo zróżnicowane, można jednak wyciągnąć generalne wnioski, które podkreślają:

- praktyczne podejście wykładowców do realizacji programu, więcej ćwiczeń, *case studies*, warsztatów;
- możliwość elastycznego doboru przedmiotów przez studentów;
- nieco inne sposoby przeprowadzania egzaminów (np. pisanie esejów);
- mniej zajęć, większa samodzielność, więcej wolnego czasu;
- mniejszy nacisk na teoretyczne podstawy z danej dziedziny, gdyż wykładowcy to czynni zawodowo pracownicy, którzy prezentują wiedzę praktyczną.

Z opinii respondentów wynikało, że na wielu zagranicznych uczelniach przedmioty były realizowane blokowo, tzn. „koncentrowano się na jednym temacie przez kilka tygodni”. Znaczną różnicą, na którą zwrócili uwagę studenci, była przede wszystkim „elastyczność w doborze przedmiotów, nacisk na zdobywanie aktualnej wiedzy i praktyczne jej wykorzystanie, poznawanie nowoczesnych metod pracy oraz dominacja pracy w grupach”. Na niektórych uczelniach, jak zauważyli respondenci, organizowano także „grupy on-line w celu realizacji programu nauczania w ramach różnych przedmiotów”, co było „bardzo fajnym rozwiązaniem”.

Podkreślano różnice dotyczące sposobu egzaminowania. Zamiast egzaminu pisano esej, który w opinii respondentów „pokazuje nie tylko przyswojenie wiedzy, ale i umiejętność myślenia”, co spotkało się z dużą aprobatą. Z kolei „we Francji prawie wszystkie egzaminy są pisemne i mają określoną formę – na każdy temat (nawet jeśli jest to egzamin z historii) trzeba napisać dysertację, czyli ściśle ustrukturyzowaną formę wypowiedzi pisemnej. W Polsce większy nacisk kładziony jest na konkretną wiedzę (daty, nazwiska etc.), a nie na sposób jej zaprezentowania i połączenia wątków”. Respondenci twierdzili, iż posiadali „dużo więcej czasu wolnego, ponieważ liczba zajęć nie była zbyt duża”, studenci mieli większą samodzielność w studiowaniu. Ponadto „na uczelni obowiązywał system sesji modułowych, nie wszystko naraz, co znacznie ułatwiało przygotowanie się do egzaminu”. W opinii wielu stypendystów były to „proste egzaminy, gdzie student ma pełną dowolność wyboru przedmiotów”. Studentom sprowadzano również potrzebne książki z bibliotek krajowych oraz zagranicznych. Na niektórych zagranicznych uczelniach polscy stypendyści spotkali się z nową metodą nauczania: „wykładowcy stosowali metodę kształcenia, jaką jest nauka przez krytykę, która, co ciekawe, nie była przez studentów negatywnie odbierana (czego u nas się nie spotyka)”.

7. Zajęcia praktyczne

Kolejne różnice, które dostrzegali respondenci, to znaczna liczba zajęć praktycznych, bo jak piszą badani: „Polska uczelnia to przede wszystkim na wysokim poziomie wiedza teoretyczna, a relacje pomiędzy wykładowcami a studentami są formalne. Na norweskiej uczelni teoria jest na niższym poziomie, ale można zaobserwować jej zastosowanie w praktyce, studenci częściej pracują w grupie, realizują konkretne projekty. Relacje wykładowca–student

są nieformalne, swobodne” (K.1.27). W Austrii z kolei studenci podkreślali, że wykładowcy częściej stosują „*case study* i samodzielne prezentacje niż na podobnych zajęciach w Polsce”. Praktyczne metody nauczania wykorzystywano na wielu zagranicznych uczelniach, o czym pisała znaczna grupa respondentów: „Więcej warsztatów, pisania esejów niż czytanie słuchania wykładów”. Studenci akcentowali, że jest to „inny system nauczania – praktyczne podejście do nauki – wycieczki tematyczne na poszczególnych przedmiotach – inny wymiar studiowania, podejście problemowe do zagadnienia. Większy nacisk na praktykę i dodatkowo odpowiednia kontrola nad prawidłowym wykonywaniem czynności związanych z praktyką” (K.1.25). Praktyczny wymiar zajęć podkreślili prawie wszyscy respondenci: „Znakomita większość punktów ECTS była do uzyskania podczas praktycznych laboratoriów i projektów” (K.1.33); „Dużo więcej technik interaktywnych, praktycznie wszystko komputerowo” (K.1.29); „Mniej teorii więcej praktyki, pracy samodzielnej” (K.1.23), co w opinii studentów stanowiło skuteczne i ciekawe metody nauczania.

8. Opinie o wykładowcach

Respondenci bardzo pozytywnie wyrażali się o wykładowcach. Z opinii badanych osób wynikało, iż „dużym plusem było to, że wykładowcami byli praktycy, czyli osoby, które na co dzień pracowały w firmach lub prowadziły własne przedsiębiorstwa, a wiedza teoretyczna przeplatała się z wiedzą praktyczną” (M.1.34). Czyli „Były to osoby aktywne zawodowo, NA CZASIE, a nie tacy, co każą się uczyć czegoś nieaktualnego, dodatkowo prezentowali indywidualne podejście do studenta. Zajęcia trwały minimum 2 h, czasem 4 h albo jeden przedmiot był realizowany jednego dnia w ciągu 9–11 h. Co tydzień był inny podział zajęć. Uważam jednak, że to, co tam było zaletą, w naszej polskiej rzeczywistości nie znalazłoby odzwierciedlenia, bo polskim studentom trudno byłoby taki system pogodzić z pracą zawodową, gdzie czasem grafik ustala się miesiąc wcześniej. Inną zaletą prowadzonych zajęć było to, że często prezentacje robiło się podczas zajęć, a nie zadawało do domu. To mi się podoba, bo przynajmniej wykładowcy na bieżąco korygowali błędy. Ponadto kierunek »turystyka« we Francji ma przynajmniej 2–3 razy w tygodniu angielski!! Plus dodatkowy język, co dla studentów stanowiło olbrzymią korzyść” (K.1.26).

Studenci mieli „stały kontakt z wykładowcami, uczelnią, znajomymi, materiałami przez wewnętrzny system komputerowy, dostęp do uczelni przez 24 h poprzez legitymację z chipem, dostęp do ksera, gdzie każdy miał limit 100 euro; jeśli były zajęcia z np. języka hiszpańskiego czy angielskiego bądź innego, to mówiono tylko i wyłącznie w tym języku, wykładowca i uczniowie nie posługiwali się ojczystym językiem. Dużo praktyki, czego brakuje na naszych uczelniach, doskonałe przygotowanie do pracy zawodowej, a nie czysta teoria jak u nas, a potem nieumiejętność pracy, brak doświadczenia. Tam każda uczelnia ma podpisane staże/praktyki z firmami i studenci nie mają problemów ze znalezieniem pracy w swoim zawodzie, a nie jak u nas ludzie kończą studia i pracują np. na kasie w Biedronce” (K.1.29).

Respondenci często podkreślali dużą otwartość, dostępność wykładowców, tworzenie partnerskich relacji ze studentami, chęć niesienia im pomocy, szczególnie tym, którzy przyjechali na wymianę z zagranicy.

9. Większa swoboda w realizacji zajęć

Z wypowiedzi wielu stypendystów wynika, że na uczelniach zagranicznych panuje większa swoboda, przejawiająca się „luźniejszym podejściem do procesu kształcenia” (K.I.29), „łagodniejszym traktowaniem” (K.I.29), „większą swobodą i wyrozumiałością dla studenta” (M.I.29), „brakiem dyscypliny w stosunku do zagranicznych studentów” (K.I.34), „większą swobodą nauczania, tolerancją” (M.I.22).

Nie wszyscy jednak uczestnicy programu Erasmus dostrzegli różnice w metodach kształcenia: „Nie było żadnych różnic, zajęcia wyglądały bardzo podobnie, dużo pracy własnej” (K.I.25); „Ciężko powiedzieć, ponieważ miałam wykłady tylko z jednego przedmiotu... Pozostałe były prowadzone w języku słoweńskim, a prowadzący zajęcia nie wymagał obecności – jedynie trzeba było napisać pracę na zadany temat” (K.I.24); „Ciężko stwierdzić, ponieważ grupa »erasmusów« liczyła trzy osoby i każdy działał indywidualnie w zależności od znajomości języka francuskiego” (K.I.22); „Praktycznie w ogóle nie miałam zajęć” (K.I.22).

10. Rozwój osobisty i zawodowy

Istotne zalety wynikające z uczestnictwa w programie Erasmus to korzyści w zakresie rozwoju osobistego. Przede wszystkim to walka z własnymi słabościami, nieśmiałością, nieznaną jomością języka obcego, nauka otwartości na ludzi, poznawanie świata, innych kultur, tolerancja i szacunek dla odmienności, nauka samodzielności, dorosłości.

Jak pisze jedna z uczestniczek, korzyści w tym zakresie są: „ogromne, co wynikało z konieczności zmierzenia się z własnymi nieumiejętnościami, w tym językowymi. Musiałam nauczyć się prosić o pomoc, wychodzić do ludzi, żeby nie czuć się samotnie po przyjeździe, aktywnie zabiegać o wsparcie itp. Musiałam przełamać nieśmiałość” (K.I.25). „Analizując korzyści, które odniosłam, to na pewno większa zdolność do pracy w grupie, przełamanie barier językowych, większa pewność siebie. Więcej śmiałości i chęci w poznawaniu nowych ludzi, ich kultur. Jestem pewniejsza siebie, zwiedzanie od czasu wyjazdu na Erasmusa sprawia mi większą przyjemność, ponieważ poznałam wiele możliwości z tym związanych. Nie boję się wyjeżdżać za granicę, tam ludzie są tak serdeczni, że można jechać bez większego planu, bo każdy pokieruje i pomoże. Duży dystans, więcej optymizmu. Jestem bardziej otwarta na innych, stałam się odważniejsza i bardziej pewna siebie” (K.I.22). Kolejna respondentka pisze: „Jestem bardziej otwarta, odważniejsza, najchętniej cały czas mówiłabym po angielsku i hiszpańsku; pojechałabym jeszcze raz, gdybym mogła; więcej podróżuję, choć wcześniej też robiłam to często; uważam, że teraz nie ma żadnych granic, żeby gdzieś wyjechać, świetnie się bawić i nawet przy tym zarobić. Cierpliwość, empatia, podzielność uwagi, zrozumienie to ważne korzyści, które odniosłam podczas wyjazdu” (K.I.25). „Jestem bardziej otwarta na nowe wyzwania, bardziej komunikatywna i chętna do dalszej współpracy. Czuję, że mogę osiągnąć wszystko, czego zapragnę. Jestem bezpośrednia, bardziej spontaniczna” (K.I.21). „Korzyści są nieocenione. Poznałam wielu ciekawych ludzi, ich kulturę, przyjaźnię się z nimi do dziś (po siedmiu latach), no i poznałam swojego męża właśnie na Erasmusie” (K.I.32). Inna stypendystka deklaruje: „Akurat w moim wypadku zakochałam się w Hiszpanie; dzięki temu miałam okazję mieszkać w Barcelonie i nauczyć się języka hiszpańskiego, który przydał mi się potem do pracy” (K.I.22).

Mężczyźni, podobnie jak kobiety, także zauważyli zmiany w swoim rozwoju osobistym i zawodowym: „Spędzenie pierwszy raz kilku miesięcy w znacznym oddaleniu od domu uczy różnorodnych umiejętności społecznych. Przede wszystkim umiejętności pracy w międzynarodowej grupie, większego dystansu do samego siebie, większej wiary w siebie i otwartości na inność. Większej odwagi w podejmowaniu ryzyka. Wiem, że jestem w stanie poradzić sobie sam w obcym środowisku” (M.1.29); „Jestem bardziej otwarty i uważam, że nie ma rzeczy, której nie jestem w stanie się nauczyć. Podczas Erasmusa dużo podróżowałem, więc to chyba dzięki temu jestem bardziej odważny, nie boję się rozmawiać po francusku, uwielbiam ludzi” (M.1.23); „Zniknęła bariera językowa oraz lęk przed mieszkaniem i pracą za granicą” (M.1.28); „Najważniejsza korzyść, jaką odniosłem z wyjazdu, to chęć poznawania nowych ludzi oraz podróżowania po świecie. Chętniej przebywam z obcokrajowcami, są bardziej serdeczni; wiele osób, które tam poznałem, zapraszam do Polski i oprowadzam po ciekawych miejscach. Poza tym jestem lepiej zorganizowany, bardziej otwarty na nowe znajomości. Nauczyłem się także profesjonalnej pracy” (M.1.29).

Rozwój osobisty to również umiejętność radzenia sobie w trudnych sytuacjach życiowych, co przejawia się – jak twierdzą respondenci – przede wszystkim „pokonywaniem bariery językowej” (K.1.21), „umiejętnością poprawnego wysławiania się w języku angielskim” (K.1.22), „radzeniem sobie w sytuacjach konfliktowych” (K.1.25), „rozwiązywaniem problemów” (K.1.23), „umiejętnością podejmowania samodzielnych decyzji” (M.1.23).

Wszystkie sytuacje, w których uczestniczy młodzież podczas realizacji programu Erasmus, ma charakter transgresyjny (Kozielecki, 2002, s. 59), czyli taki, który wymaga od nich przekraczania granic w zakresie posiadanych doświadczeń życiowych oraz umiejętności. Dlatego istotną korzyścią jest tutaj kształtowanie większej pewności siebie, o czym wspominała znaczna grupa respondentów: „Większa pewność siebie, zadowolenie, większe dostrzeganie pozytywnych stron” (K.1.22); „inne postrzeganie codzienności, otwartość i docenianie małych rzeczy” (K.1.24); „Nabrałam pewności siebie, ale także bardzo krytycznego spojrzenia na poziom edukacji wyższej w Polsce” (K.1.27); „Niezależność, asertywność, pewność siebie wzrosły niebotycznie” (K.1.31).

Systematyczna praca nad sobą, podejmowanie działalności autokreacyjnej w różnych sferach wpływają na większą dojrzałość młodych. Piszą oni: „Wydoroślałam, uwierzyłam w siebie, stałam się bardziej samodzielna, bardziej komunikatywna. Zniknęła bariera innego państwa – jak przeglądam np. oferty pracy, to szukam gdziekolwiek, bo wiem, że sobie poradzę” (K.1.23); „Wydoroślałam i mam inne spojrzenie na świat. Jestem bardziej odpowiedzialna” (K.1.22); „Orientuję się bardziej w życiu, umiem załatwić wiele spraw w urzędach itp. Ten wyjazd pomógł mi w tym, bo wcześniej wszystko z kimś załatwiałem, a teraz jestem bardziej samodzielny i lepiej radzę sobie z trudnymi sytuacjami” (M.1.24).

Praca nad sobą polega także na kształtowaniu sfery społecznej i umiejętności tworzenia relacji międzyludzkich, interpersonalnych. Jak piszą stypendyści, wynikały one przede wszystkim z „chęci poznania kultury, języka, sposobu życia. Nabrałam więcej śmiałości w stosunku do obcych ludzi i teraz mam dużo nowych znajomych” (K.1.28); „Dzięki wyjazdom sporo zwiedziłam i poznałam świetnych ludzi, z którymi utrzymuję kontakt do dziś. Erasmus to możliwość poznawania, odwiedzania ludzi na całym świecie. Jest to

możliwość zetknięcia się z rówieśnikami z innych państw z całego świata na gruncie podobnych doświadczeń i równego traktowania” (K.1.31).

Duży wpływ na tworzenie relacji interpersonalnych miały wyjazdy na praktyki, które dawały możliwość „rozmowy w językach obcych, słuchania zaleceń szefa, pracy zespołowej w restauracji i na zapleczu, poznawania ludzi mieszkających w tej miejscowości i pracujących ze mną, jak i turystów odwiedzających hotel. Poprawiałam umiejętności dotyczące obsługi klienta, poznałam specyficzne zachowania klientów, życie w pracy i życie towarzyskie z erasmusami i pracownikami hotelu. Poznałam wielu nowych ludzi, ale problemów z kontaktem z ludźmi nigdy nie miałam” (K.1.27). Prezentując opinie większości, jeden z respondentów pisze: „korzyści w sferze społecznej są nieocenione, gdyż poznałem masę wspaniałych ludzi. Miałem możliwość nawiązywania kontaktów z obcymi osobami również z zagranicy, co w chwili obecnej nie stanowi dla mnie większego problemu. Mam mnóstwo wspaniałych przyjaciół, z którymi utrzymuję kontakt do dziś. Poznałem wielu ciekawych ludzi, którzy pomogą mi w przyszłości” (M.1.26).

Ważną sferą pracy nad sobą jest podjęcie działalności autokreacyjnej w zakresie *k s z t a ł t o w a n i a c e c h o s o b o w y c h*. Na podstawie wypowiedzi respondentów można było ustalić, iż uczestnictwo w programie Erasmus najczęściej kształtowało takie cechy, jak:

- o t w a r t o ś ć: „Erasmus nauczył mnie większej otwartości na obcokrajowców, bardziej uwierzyłam w siebie, jestem bardziej otwarta na ludzi, dużo częściej się uśmiecham, nie boję się zadawać pytań” (K.1.25); „Otwartość na inne kultury, otwartość na ludzi, pewność siebie, wyzbyłam się nieuzasadnionego lęku przed brakiem akceptacji ze strony innych ludzi. Jestem dużo bardziej otwarta i odważniejsza!” (K.1.27). Podobne opinie wyrażają mężczyźni: „Łatwiej jest mi nawiązywać nowe znajomości” (M.1.23); „Większa otwartość, mniejsza nieśmiałość” (M.1.21); „Dużo większa otwartość na inne kultury i obcokrajowców. Poszanowanie innych opinii i zrozumienie innego podejścia do świata. Szacunek. Obalenie stereotypów. Otwartość na języki obce, w teorii i praktyce” (M.1.27); „Wydaje mi się, że z większą śmiałością wyjechałbym za granicę, bo okazuje się, że obcokrajowcy są miłsi niż Polacy” (M.1.22);
- t o l e r a n c j a: „Jestem bardziej tolerancyjna, otwarta na nowe znajomości. Łatwiej jest mi poznawać nowe osoby. Jestem bardziej otwarta na różnorodne kultury, charaktery. Posiadam więcej tolerancji dla innych” (K.1.22); „Bardziej akceptuję wielokulturowość. Zżyłam się z niemiecką społecznością. Jestem bardziej obyta w świecie, bardziej tolerancyjna. Mam inne spojrzenie na ludzi i świat zewnętrzny. Otworzyłam się na nowe kultury, przestałam się wstydzić mówić w obcych językach” (K.1.25); „jestem bardziej otwarta na nowe znajomości, dalsze podróże, poznawanie nowych kultur i religii. Poznałam Turków, Hiszpanów – różnice kulturowe bardzo uwrażliwiły mnie na różne kwestie, kontakty utrzymujemy do dziś” (K.1.27); „Przebywanie z grupą ludzi z różnych środowisk, kultur i krajów zawsze zmienia perspektywę i przeważnie na lepszą. Nie potrafię zwięźle przytoczyć konkretów, jest ich zbyt dużo, ważne jest ogólne postrzeganie relacji międzyludzkich” (K.1.29). Podobnie uważają mężczyźni: „Odniosłem ogromne korzyści z poznania innych ludzi, innej perspektywy myślenia, kultury etc.” (M.1.22); „Poprawiłem znajomość języka, poznałem różnice kulturowe poprzez przebywanie z ludźmi z innych krajów, nauczyłem się, że niezależnie od kraju i kultury wszyscy są tacy sami, mają

takie same uczucia, podobne postrzeżenie” (M.1.26); „Poprzez wyjazd jestem bardziej otwarty, nabyłem umiejętność akceptacji, zrozumienia i tolerancji dla wszelkich narodowości, ras, wyznań i kultur” (M.1.29); „Jestem tolerancyjny pod wieloma względami. Inaczej postrzegam obcokrajowców, jestem bardziej otwarty na innych. Umożliwiło mi to poznanie innej kultury i ludzi w niej funkcjonujących” (M.1.24);

- s a m o d z i e l n o ś ć: „Stałem się bardziej samodzielny” (M.1.24); „Wyprowadziłem się od rodziców” (M.1.25); „Stałem się bardziej samodzielny i przebojowy, wiem, że dużo zależy ode mnie samego!” (M.1.27).

Podsumowanie korzyści uzyskanych podczas międzynarodowych wyjazdów edukacyjnych przez młodzież studencką prezentuje tabela 2.

Tabela 2. Korzyści w zakresie zdobywania wiedzy i umiejętności zawodowych
(Table 2. Benefits in acquiring knowledge and professional skills)

Korzyści w zakresie zdobywania/poszerzania/uzupełniania wiedzy formalnej przydatnej w pracy zawodowej (Benefits in acquiring/expanding/supplementing formal knowledge useful in professional work)	Korzyści w zakresie zdobywania różnorodnych umiejętności zawodowych (Benefits in acquiring a variety of professional skills)
Poprawa zdolności językowych	Komunikatywność, otwartość, samodzielność
Umiejętność prezentacji projektów	Nauka wraz z praktyką
Lepsze poznanie języka zawodowego	Umiejętność pracy w trudnych warunkach
Kursy	Umiejętność współpracy w zespole
Poszukiwanie informacji naukowych, pisanie rozpraw	Szkolenia zawodowe na dane stanowisko
Poznanie rozwiązań stosowanych w innym kraju w edukacji i w praktyce	Udział w warsztatach zawodowych
Praktyczne zastosowanie teorii	Samodzielność w podejmowaniu decyzji związanych z kierunkiem studiów
Wiele rzeczy, o których czytałam w książkach, zobaczyłam na własne oczy	Koncentrowanie się na poszukiwaniu rozwiązań praktycznych
Dostęp do nowych technologii	Umiejętność poszukiwania informacji
Nabyłam umiejętność pracy w trudnych sytuacjach, nauczyłam się współpracy w zespole, odpowiedzialności za stanowisko pracy, cierpliwości do klientów oraz podzielnej uwagi	Zarządzanie projektowe, tworzenie strategii eksportowych, działania związane z biznesem międzynarodowym
Poszerzenie wiedzy teoretycznej	Doświadczenie
Praktyka w wykorzystywaniu wiedzy	Otwartość i łatwość nawiązywania kontaktu

Źródło: opracowanie własne.

Zestawione w tabeli 2 korzyści wynikające z uczestnictwa w programie Erasmus potwierdzają także badania prowadzone przez A. Milne i J. Cowie (2013, s. 42–46), L. Dolga, H. Filipescu, M.M. Popescu-Mitroi, C.A. Mazilescu (2015, s. 1006–1013), M.Ch. Dhiman (2012,

s. 359–372). Są one zbieżne z badaniami zrealizowanymi przez Fundację Rozwoju Systemu Edukacji (FRSE), gdzie głównym narzędziem badawczym były sprawozdania stypendystów składane po zakończeniu programu. Pytano w nich o odniesione korzyści: akademickie, kulturowe, doskonalenie znajomości języka obcego, a także doświadczenie europejskie, doświadczenie związane z zamieszkaniem za granicą, plany zawodowe/zwiększenie szans na zatrudnienie, usamodzielnienie się/niezależność, znajomych mieszkających za granicą i inne. Studenci wybierali tylko jeden aspekt, który uznali za najważniejszy. Z przeprowadzonych analiz wynika, że rozkład powyższych kategorii jest dość równomierny (tzn. żaden z nich nie dominuje ani nie jest pomijany przez stypendystów). Najwięcej studentów (mniej więcej co piąty) potwierdziło korzyści związane z doskonaleniem znajomości języka obcego (21,7%) oraz doświadczeniem dotyczącym mieszkania za granicą (19,1%). Pozostali (więcej niż co dziesiąty) podkreślali zalety płynące z poznania kultury odwiedzanego kraju oraz funkcjonowania w środowisku wielokulturowym (14,0%), pozytywny wpływ na plany zawodowe i zwiększenie szans na znalezienie zatrudnienia (13,4%) oraz korzyści ze zdobywania w pracy doświadczenia na poziomie europejskim (11,4%). Mniejsze znaczenie dla stypendystów (10%) miały takie wartości, jak usamodzielnienie się oraz aspekt akademicki. Najbardziej dokonywanym wyborem była kategoria związana z posiadaniem znajomych mieszkających za granicą (5,5%). Analizując otrzymane wyniki, można zauważyć szerokie spektrum oddziaływania międzynarodowej turystyki edukacyjnej na rozwój osobowości i kształtowanie cech charakteru studentów wyjeżdżających za granicę (Szubert, 2013, s. 115).

Satysfakcję i zadowolenie z uczestnictwa w programie Erasmus potwierdzają badania przeprowadzone przez FRSE, gdzie aż 45,20% badanych osób wskazało, że dobrze ocenia przydatność wyjazdu w kontekście przyszłej kariery zawodowej. Bardzo dobrze oceniło wyjazd 41,20% ankietowych, dostatecznie tylko co dziesiąty student. Zaledwie niecałe 3,0% ankietowanych zaznaczyło odpowiedź „niedostatecznie” lub „minimalnie”. Ogólna średnia ocena jest jednak wysoka i wyniosła 4,24, co świadczy o tym, że studenci oceniają doświadczenie zdobyte podczas wyjazdu jako przydatne w przyszłości (Szubert, 2013, s. 120), ułatwiające realizację ich aspiracji i planów zawodowych.

11. Aspiracje uczestników międzynarodowej turystyki edukacyjnej

Rozwój zawodowy młodzieży studenckiej jest ściśle związany z jej aspiracjami, czyli dążeniami, planami, ambicjami, które mają bezpośredni wpływ na rozwój życiowy człowieka, jego zamierzenia, pragnienia czy podejmowane działania praktyczne, rozwijają poczucie własnej wartości (Kunikowski, Kamińska, Gawryluk, 2016, s. 56). Tadeusz Lewowicki zwraca uwagę na to, że „aspiracje silnie warunkują zachowanie człowieka, determinują jego aktywność, stanowią siłę napędową wielu ludzkich poczynań, działań skierowanych na osiągnięcie określonych celów, na realizację różnych potrzeb” (Lewowicki, Galas, 1984, s. 387; Jakowicka, Lewowicki, red., 1987, s. 14).

Tabela 3. Aspiracje zawodowe respondentów (maks. 5 odpowiedzi)
(Table 3. Professional aspirations of respondents [max 5 choices])

Lp. (Item)	Plany zawodowe (Career plans)	Ogółem (Total)		Kobiety (Women)		Mężczyźni (Men)	
		N	%	N	%	N	%
1	Chciałbym pracować w branży zgodnej z kierunkiem studiów (Would like to work in sector compatible with studies major)	53	49,07	40	56,34	13	35,14
2	Chciałbym założyć własną firmę (Would like to set up their own business)	38	35,19	26	36,62	12	32,43
3	Chciałbym pracować za granicą (Would like to work abroad)	37	34,26	28	39,44	9	24,32
4	W przyszłości chciałbym pełnić stanowisko kierownicze/menedżerskie/dyrektorskie (In the future would like to hold an executive/managerial/officers position)	36	33,33	24	33,8	12	32,43
5	Chciałbym pracować w kraju (Would like to work in the country)	35	32,41	22	30,99	13	35,14
6	Chciałbym pracować w zespole (Would like to work in a team)	30	27,78	21	29,58	9	24,32
7	Chciałbym pracować samodzielnie (Would like to work independently)	21	19,44	12	16,9	9	24,32
8	Chciałbym pracować w biurze (Would like to work in an office)	19	17,59	16	22,54	3	8,11
9	Chciałbym pracować w dużej międzynarodowej korporacji (Would like to work for a large international corporation)	18	16,67	14	19,72	4	10,81
10	Chciałbym pracować w niewielkiej firmie (Would like to work for a small company)	8	7,41	4	5,63	4	10,81
Razem (Total)		108	100	71	100	37	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Uczestnictwo w międzynarodowej turystyce edukacyjnej z pewnością znacznie ułatwia młodzieży realizację własnych aspiracji i planów zawodowych. Są one związane przede wszystkim z chęcią pracy zgodnie z kierunkiem studiów, czego pragnie prawie połowa respondentów (49,07%), a nauka i praktyka w międzynarodowym środowisku z pewnością to ułatwi. Więcej niż co trzeci respondent chciałby w przyszłości pełnić stanowisko kierownicze, menedżerskie lub dyrektorskie (33,33%) oraz pracować za granicą (34,26%). Podobna liczebnie grupa chciałaby pracować w kraju (32,41%) oraz założyć własną firmę (35,19%). Respondentów interesuje zarówno praca zespołowa (27,78%), jak i samodzielna (19,44%) w dużej międzynarodowej korporacji (16,67%). Biorąc pod uwagę korzyści wynikające z uczestnictwa w programie Erasmus, można przypuszczać, że doświadczenie zdobyte w eu-

ropejskich uczelniach oraz przedsiębiorstwach będzie sprzyjać realizacji planów zawodowych młodzieży.

Analizując otrzymane wyniki ze względu na płeć, można zauważyć, iż są one dość zróżnicowane. Okazuje się, że więcej kobiet niż mężczyzn najchętniej chciałoby pracować po ukończeniu studiów w branży zgodnej z kierunkiem studiów (56,34%; 35,14%), chętnie za granicą (39,44%; 24,32%), w dużej międzynarodowej korporacji (19,72%; 10,81%), najlepiej w biurze (22,54%; 8,11%), w jakimś zespole (29,58%; 24,32%). Co trzecia kobieta i co trzeci mężczyzna chcieliby jednak podjąć pracę w kraju (30,99%; 35,14%), założyć własną firmę (36,62%; 32,43%) lub w przyszłości pełnić stanowisko kierownicze/menedżerskie/dyrektorskie (33,80%; 32,43%). Z kolei więcej mężczyzn niż kobiet chciałoby pracować samodzielnie (24,32%; 16,9%) oraz w niewielkiej firmie (10,81%; 5,63%).

Z analizy sprawozdań stypendystów składanych w FRSE po zakończeniu programu wynika, że 92,5% respondentów rozważało możliwość pracy w zagranicznej firmie. Wyjazd mógł więc na tyle im się spodobać, że chętnie jeszcze raz wyjechaliby do kraju, w którym przebywali, tym razem na przykład do pracy jako absolwenci szkół wyższych. Taka odpowiedź studentów może też być przejawem gotowości młodych ludzi do podejmowania niebanalnych wyzwań, takich jak zmiana – przynajmniej na jakiś czas – kraju zamieszkania (Szubert, 2013, s. 111). Taka postawa jest zbieżna z założeniami autokreacyjnej działalności młodzieży studenckiej w sferze zawodowej oraz z jej transgresyjnym działaniem, mającym na celu doskonalenie swojej osobowości poprzez zdobywanie unikatowych kompetencji.

Tabela 4. Poziom satysfakcji z pobytu i realizacji programu Erasmus
(Table 4. The level of satisfaction with stay and completion of the Erasmus Programme)

Poziom satysfakcji (Satisfaction level)	Ogółem (Total)		Kobiety (Women)		Mężczyźni (Men)	
	N	%	N	%	N	%
Bardzo wysoki (Very high)	54	50,00	37	52,11	17	45,94
Wysoki (High)	34	31,48	23	32,39	11	29,73
Średni (Average)	10	9,26	7	9,86	3	8,11
Niski (Low)	4	3,70	1	1,41	3	8,11
Bardzo niski (Very low)	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Brak odpowiedzi (No answer)	6	5,56	3	4,23	3	8,11
Razem (Total)	108	100	71	100	37	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Podsumowując opinie respondentów na temat uczestnictwa w międzynarodowej turystyce edukacyjnej, można zauważyć, że zdecydowana większość uczestników (81,48%) odczuwa

wysoki, a nawet bardzo wysoki poziom satysfakcji z pobytu na zagranicznej uczelni lub na praktyce w zagranicznym przedsiębiorstwie i dotyczy to większości kobiet (84,50%) oraz nieco mniejszego procentu mężczyzn (75,67%). Podobne wyniki uzyskano poprzez analizę sprawozdań stypendystów przez FRSE, w których studenci ogólnie oceniali okres studiów odbytych za granicą. W większości przypadków odczucia stypendystów były jak najbardziej pozytywne, gdyż 61,4% ankietowanych oceniło swój pobyt jako bardzo dobry, blisko 1/3 (32,8%) jako dobry, a co dwudziesty student (4,8%) twierdził, że był on taki sobie (ocena dostateczna). Najniższe oceny (minimalną i niedostateczną) wybrało tylko 1,1% respondentów (Szubert, 2013, s. 123).

12. Podsumowanie i wnioski

Podczas kilku miesięcy studiowania na uczelni zagranicznej studenci czerpią rozliczne korzyści, przede wszystkim nową wiedzę i umiejętności, mają możliwość zapoznania się z preferowanymi tam modelami kształcenia, uczą się funkcjonowania w środowisku wielokulturowym. Z przeprowadzonych badań wynikają następujące wnioski:

- Większość respondentów (78,70%) biorących udział w badaniu stwierdzało, że uczestnictwo w międzynarodowej turystyce edukacyjnej było pomocne w ich przyszłej karierze zawodowej, ponieważ miała ona wpływ ogólnie na lepszy start zawodowy, co piątemu badanemu ułatwiła podjęcie pracy w kraju, a co dziesiątemu – za granicą. Dla wielu uczestników stworzyła także szansę objęcia bardziej atrakcyjnego stanowiska pracy. Analizując powyższy problem ze względu na płeć, ciekawym wynikiem jest to, iż więcej mężczyzn niż kobiet dostrzega różnorodne korzyści związane z kształtowaniem własnej kariery zawodowej wynikające z uczestnictwa w wyjeździe.
- Zdecydowana większość respondentów uczestniczących w badaniu (93,51%) podkreślała korzyści dotyczące możliwości:
 - doskonalenia języka obcego, poprawy komunikatywności i otwartości w jego stosowaniu;
 - zdobywania i pogłębiania wiedzy praktycznej, która jest preferowana podczas realizacji programów nauczania w wielu zachodnioeuropejskich uczelniach; ze względu na praktyczny model kształcenia w większości europejskich uczelni wykładowcami były osoby aktywne zawodowo, pracujące w danej branży, które przekazywały studentom najnowsze trendy obowiązujące w danym sektorze gospodarki, co stanowiło bardzo ważną wartość w kontekście ich rozwoju zawodowego;
 - rozwoju własnej osobowości w zakresie kształtowania takich cech charakteru, jak: otwartość, odpowiedzialność, samodzielność, zaradność, tolerancja, niezależność, pewność siebie oraz umiejętności: organizacyjnych, tworzenia relacji międzyludzkich, radzenia sobie w trudnych sytuacjach życiowych, interpersonalnych, podejmowania samodzielnych decyzji, poznawania własnych możliwości, radzenia sobie ze stresem;
 - kształtowania umiejętności funkcjonowania w środowisku wielokulturowym, gdyż znaczna grupa respondentów wróciła po realizacji programu bardziej tolerancyjna wobec innych kultur, zauważając równocześnie, że niezależnie od kraju i kultury

wszyscy ludzie są podobni, mają te same uczucia i potrzeby odnośnie do swojej przyszłości i postrzegania świata.

3. Do ogólnego rozwoju osobistego stypendystów przyczyniały się bardzo dobrze wyposażone laboratoria i biblioteki, łatwy dostęp do pomocy naukowych, otwarty, życzliwy stosunek wykładowców do studentów, znacznie mniej sformalizowany niż na uczelniach polskich, co w opinii badanych osób bardziej zachęcało do zgłębiania wiedzy w zakresie wykraczającym poza obowiązkowo przerabiany materiał, dyskusji i zadawania pytań.
4. Większość uczestników badań zauważyła, że w wielu uczelniach europejskich panuje bardziej swobodny styl studiowania, co nie obniża jakości kształcenia. Warto jednak podkreślić, iż dla niektórych osób, mniej obowiązkowych i systematycznych w pracy, mogło to stanowić niebezpieczną pułapką, dla pozostałych z kolei było znakomitą lekcją samodzielności, odpowiedzialności i samodyscypliny.

Uczestnictwo w międzynarodowej turystyce edukacyjnej w ramach programu Erasmus z pewnością w znacznym stopniu przyczynia się do realizacji aspiracji zawodowych studentów oraz absolwentów szkół wyższych, mężczyzn i kobiet, które w zdecydowanej większości są związane z potrzebą pracy zgodnej z kierunkiem studiów, piastowaniem kierowniczych i dyrektorskich stanowisk pracy w krajowych lub międzynarodowych korporacjach. Zdobywane kompetencje są bardzo ważne zarówno w życiu prywatnym, jak i zawodowym, dlatego też – jak wynika z opinii stypendystów – wyjazd jest „szkołą życia” i lekcją szybkiego dojrzewania.

Bibliografia

- Adamiec, M. (1992). Podmiotowość: formy i zmiany. W: Z. Ratajczak (red). *Podmiotowość człowieka. Szanse rozwoju i zagrożenia* (s. 32–35). Katowice: Uniwersytet Śląski.
- Alejziak, B. (2008). *Samowychowanie a turystyka*. Kraków: Albis. ISBN 9788390645223.
- Angyal, A. (1969). *Foundations for a Science of Personality*. New York: The Viking Press.
- Antonowicz, D. (2002). Uniwersytet: od korporacji do instytucji. *Zagadnienia Naukoznawstwa*, 4, 513–537.
- Cvikl, H., Artič, N. (2013). Can mentors of Erasmus student mobility influence the development of future tourism? *Tourism and Hospitality Management*, 19(1), 83–95.
- Dhiman, M.Ch. (2012). Employers' perceptions about tourism management employability skills. *Anatolia – An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 23(3), 359–372.
- Dolga, L., Filipescu, H., Popescu-Mitroi, M.M., Mazilescu, C.A. (2015). Erasmus mobility impact on professional training and personal development of students beneficiaries. *Procedia. Social and Behavioral Sciences*, 191, 1006–1013.
- Erasmus. (2011). Strona internetowa programu Erasmus [online, dostęp: 2017-12-21]. Warszawa: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji. Dostępny w Internecie: <http://www.erasmus.org.pl>.
- Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji (2017). Strona internetowa Fundacji [online, dostęp: 2017-09-15]. Warszawa: FRSE. Dostępny w Internecie: <http://www.frse.org.pl/>.
- Jakowicka, M., Lewowicki, T. (red.). (1987). *Aspiracje dzieci i młodzieży uczącej się w województwie zielonogórskim*. Zielona Góra: Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Zielonej Górze.
- Jančina, M., Kubicka, D. (2014). Kierowanie własnym rozwojem. Kontekst teoretyczny zjawiska. *Psychologia Rozwojowa*, 19(4), 31–48.
- Kozielecki, J. (2002). *Transgresja i kultura*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”. ISBN 8386770589.

- Kryszewski, W. (2017). Uniwersytet. W: *Encyklopedia* [online, dostęp: 2017-12-21]. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. Dostępny w Internecie: <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/universytet;3991404.html>.
- Kunikowski, J., Kamińska, A., Gawryluk, M. (2016). Aspiracje zawodowe młodzieży. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Lublin – Polonia, Sectio J*, 29(4), 55–78. Doi 10.17951/j.2016.29.4.55.
- Lewowicki, T., Galas, B. (1984). Poziom aspiracji młodzieży. *Nowa Szkoła*, 9, 387–390.
- Milne, A., Cowie, J. (2013). Promoting culturally competent care: the Erasmus exchange programme. *Nursing Standard*, 27(30), 42–46.
- Miś, A. (2007). *Koncepcja rozwoju kariery zawodowej w organizacji*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego. ISBN 9788372523730.
- Obuchowski, K. (1985). *Adaptacja twórcza*. Warszawa: Książka i Wiedza. ISBN 8305112268.
- Obuchowski, K. (2000). *Człowiek intencjonalny, czyli o tym, jak być sobą*. Poznań: Dom Wydawniczy Rebis. ISBN 837301005X.
- Obuchowski, K. (2001). *W poszukiwaniu właściwości człowieka*. Poznań: Garmond Oficyna Wydawnicza. ISBN 839150543X.
- Pawlak, J. (2009). *Autokreacja. Psychologiczna analiza zjawiska i jego znaczenie dla rozwoju człowieka*. Kraków: Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna Ignatianum; Wydawnictwo WAM. ISBN 9788375054286.
- Pietrasiniński, Z. (1988). Rozwój z perspektywy jego podmiotu. W: M. Tyszkowa (red.). *Rozwój psychiczny człowieka w ciągu życia. Zagadnienia teoretyczne i metodologiczne*. Warszawa: PWN. ISBN 8301081449.
- Szubert, T. (2013). *Program Erasmus w opinii polskich studentów: rok akademicki 2010/11*. Warszawa: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.
- Tomczak, R.T. (2015). Turystyka w dawnych czasach. Siedemnastowieczne pobyty szlachty polskiej w Pradze. *Turystyka Kulturowa*, 6, 6–20.
- Turoś, L. (1990). *Turystyka edukacyjna*. Siedlce: Wyższa Szkoła Rolniczo-Pedagogiczna.
- Turoś, L. (1997). *Wprowadzenie do wiedzy o turystyce edukacyjnej*. Warszawa: Stowarzyszenie Oświatowców Polskich. ISBN 8385135855.
- White, R.W. (1959). Motivation reconsidered: The concept of competence. *Psychological Review*, 66(5), 297–333.

International educational tourism and professional development of students

Abstract: International educational tourism, realized through the Erasmus Programme, opens up the possibility of travelling abroad to study or to get some practice, promotes educational and professional mobility of students. It belongs with such human activities which are of great importance to the development of personality, self-education, getting to know oneself better in an international, culturally diversified environment. It is an element of self-creative activity of students concerning the professional aspect of their lives.

Considering the above-mentioned assumptions, the aim of the study presented in this article was to diagnose the benefits for the personal and professional development

of the youth, ranging from acquiring and extending their professional knowledge to honing their personal, professional and language skills as well as their personality traits. In the examination of the role and significance of the international educational tourism in the self-creative activity of students concerning their professional lives, the diagnostic poll method was adopted and carried out with the use of the survey technique, in which the research tool was an own survey questionnaire.

From the analysis of the findings it follows that the vast majority of the respondents derived plenty of benefits for their professional development regarding a general better start in their professional career—the possibil-

ity of taking up their first job in the country or abroad. The interviewees commented positively on the practical training they were provided with by the universities abroad, the practical knowledge of the lecturers, the fact that they were open-minded and could realize the curriculum without any limitations. Additional important benefits for the scholarship students were the ability of personal and professional development, of shaping their

personality and improving the skills which could be appreciated on the job market and useful in their personal life. The participants in the international educational tourism take deep satisfaction from the fact that they could participate in the Erasmus Programme which, in their opinion, has increased their value on the job market and has been an important element of their self-creative activity.

Key words: international educational tourism, students, self-creative activity
